

Häringe kapell

© Stockholms stift
Stockholm 2008
www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift
info.stockholmsstift@svenskakyrkan.se

Häringe kapell

Västerhaninge–Muskö församling, Södertörns kontrakt, Stockholms stift

Västnora 4:13, Västerhaninge socken, Haninge kommun, Stockholms län, Södermanland

Häringe kapell invigdes den 22 september 1929 av Sam Stadener, biskop i Strängnäs stift. Slottsarkitekt Ove Leijonhufvud svarade 1929 för omgestaltning med ritningar till ”Förändring av bostadshus till Kapell vid Häringe Gård” samt för klockstapelns utformning genom ritning till nybyggnad av ”Klockstapel vid Häringe Kapell”.

Ove Leijonhufvud (1883–1962) har restaurerat Jakobs kyrka 1933–1937 och även utformat kyrkans ljuskronor. Han har vidare ritat Landsorts kapell, byggt 1937 och gjort förslag till ombyggnad av Muskö kyrka 1952. Vid Ludgo i Sörmland har Ove Leijonhufvud ritat familjen Trolle-Löwens gravkor 1937.

Häringe kapell är skyddat enligt 4 kapitlet lagen om kulturminnen.

HISTORIK

Namnet Häringe kapell har hävd sedan cirka 20 år tillbaka, tidigare kallades det för Kyrkogårdsbackens kapell. Att Kyrkogårdsbacken användes som begravningsplats för flottans döda i slutet av 1600-talet finns belagt. Den exakta platsen för begravningsplatsen var bortglömd redan i slutet av 1800-talet, men den bör ha legat i den del av kapelltomten som gränsar till landsvägen eller strax nedanför den nuvarande kapelltomten. Oklart om begravningsplatsen ska betraktas som övergiven och därmed skyddas som fornlämning. Kapelltomten anges i All-

männa lokala ordningsföreskrifter för Haninge kommun som kyrkogård.

Häringe gård har förhistoriskt ursprung. På 1300-talet bör det fasta hus ha funnits som det finns rester av efter att det brändes i början av 1500-talet. Ägare har varit bl a Sten Sture d ä, Gustav Vasa och Gustav II Adolf, som i sin tur förlänade godset till Gustaf Carlsson Horn. En ny säteribygnad uppfördes på 1650-talet, då Agneta Horn var ägare. Under 1700-talet gjordes Häringe om till fideikommiss av Otto Johan Löwen, vars släkt ägde gården fram till 1929. Den siste innehavaren av Häringe fideikommiss, friherre August Trolle Löwen och hans maka, lät på ägolotten nr 17 å ägorna till Västnora 4 färdigställa ”därå liggande kapellbyggnad, klockstapel med klocka och kyrkvaktarbyggnad med nödiga uthus så snart allt efter reparation och nybyggnad blir färdigt att begagnas” av Västerhaninge församling. Avsikten var att det skulle ägas och förvaltas av församlingen såsom en from stiftelse under namnet Kyrkogårdsbackens kapell. Gåvobrevet då församlingen fick överta kapellet är daterat 10 juni, 1937.

Kapellbyggnadens ursprungliga funktion och husets ålder är oklart. Den folkliga traditionen och häradskartan från 1900-talets början kallar byggnaden för ”Skogvaktarboställe”. Enligt arkitekt Ove Leijonhufvud är kapellet byggt i tegel, ett byggnadsmaterial som tyder på speciella krav. Hela byggnaden, särskilt interiören,

genomgick på 1920-talet en omgestaltning till kapell efter arkitekt Ove Leijonhufvuds förslag.

Kyrkvaktarbostaden intill kapellet beboddes till en början av f d trädgårdsmästaren på Häringe som var kapellets kyrkvaktmästare och nyttjade marken intill kapellet för trädgårdsodling. Byggnaden ritades av samme arkitekt och uppfördes samtidigt med tillkomsten av kapellet.

BESKRIVNING

Omgivningen

Häringe kapell är beläget en dryg mil söder om Västerhaninge kyrka på mark som tillhört Häringe gård. Terrängen består av en skogklädd bergknalle intill gamla landsvägen söderut mot Nynäshamn. Närliggande bebyggelse utgörs av bostadshus uppförda för sommarboende. Nordost om kapellet ligger Västnora gård med äldre agrar bebyggelse.

Kyrkomiljön

Häringe kapell är beläget på ett cirka 1,3 hektar stort markområde bestående dels av en skogbevuxen höjd med berg i dagen dels av mera låglänt gräsbevuxen mark. Området är inhägnat av trästaket försett med grindar av järnsmide. Det plana markområdet har i dag karaktär av trädgård med fruktträd och buskar samt grusgång fram till och runt kapellet. Intill kapellets fasader i söder och öster löper blomsterrabatter. På höjden, sydost om kapellet, ligger klockstapeln i form av en öppen klockbock med ståndare, strävor och spånklätt tak av tjärstruket virke samt försedd med en hög, spetsig spira klädd med koppar och krönt av en tupp. Nedanför klockstapeln ligger rödfärgade uthusbyggnader

av trä. Nordväst om kapellet, på en mindre höjd, ligger en kyrkvaktarbostad byggd i trä med rödfärgad panel. Byggnaden kom troligen till 1929 som bostad åt den kapellvärd som nämns i Löwens donationsbrev och vars uppgift var att utöva tillsyn över kapell, klockstapel, kyrkvaktarbostad och tomt. Denna tjänst var till en början förbehållen trädgårdsmästaren vid Häringe A. Th. Freden. Att den förste kyrkvaktmästaren även var trädgårdsmästare har troligen påverkat planeringen av kyrkotomten.

Kyrkobyggnaden

Kapellet är orienterat i öst-västlig riktning och har rektangulär plan med en tillbyggnad mot norr. Murarna är uppförda av tegel på en sockel av granit.

Exteriör

Fasaderna är putsade och i sin helhet avfärgade med kalkfärg som under 1970-talet blivit ommalade med vit latexfärg. Både kyrkorummet och **vapenhuset** har yttertak i form av **sadeltak** som ursprungligen har varit täckta med enkupigt, fogstruket lertegel utan underliggande

Exteriör från sydost.

Exteriör från väster.

takpanel, sedan 1970-talet utbytt mot enkupigt, svart betongtak. Nocken pryds i öster av ett förgyllt klotförsatt kors. Plåtavtäckningar, hängrännor och stuprör är av kopparplåt. Yttertrappan är av granit och i norrsidans entré finns en bred ekport. **Vapenhuset** har två runda fönster. Kyrkorummets fönster, ett i norrfasaden och två i sydfasaden, är rektangulära och försedda med träspröjs. I västfasaden finns ett runt, spröjsat fönster. Samtliga snickerier är målade i grå färg.

Interiör

Genom ett lågt **vapenhus** i norr kommer man via en smalare dörr in i kyrkorummet under läktaren i nordvästra hörnet. Golvet i hela byggnaden är lagt med spåntad, helren furu med fris och behandlat med lack. En låg golvlist är gråmålad.

Tvårs över kyrkorummet ligger två synliga takbjälkar som extra stöd för **remstycke** och takstolar. Innertakets panel består av ohyvlat **slätspånt** spikad på mallar för att få formen av ett **tunnvalv**. Taket, ursprungligen limfärgat, är under 1970-talet målat med vit latexfärg. Utefter takets långsidor, intill den putsade väggen, sitter

Interiör mot väster.

en profilerad trälist. Väggarna är putsade och målade i grått. Träbjälkar och taklist är målade i tegelrött med marmorering i blått och grått. Fönstersnickerierna är målade i ljusgrå färgton.

Öppna, fasta bänkar med enkla, släta sidostycken, ryggar med ramstycke och fyllningar är placerade på vardera sidan om en mittgång och en bänk på vardera sidan i **koret**. Målningen i blått är troligen inte ursprunglig. I mittgången ligger en blågrå gångmatta.

Koret i öster ligger i samma golvnivå som övriga kyrkan men altare och **altarring** ligger på en upphöjd nivå. Altaret är utfört som ett enkelt träaltare, målat i grått. Den halvcirkelformiga **altarringen** har ramstycken och fyllningar må-

Interiör mot koret i öster.

lade i grått respektive tegelrött med marmore-ring och vit inramning samt knäfall klätt med blå sammet. Predikstolen har samma utförande och färgsättning som altarringen men med rikare profilering. Väggen bakom predikstolen har en murad och putsad nisch.

I västra delen av kyrkorummet finns plats för en kamin i en murad nisch med håll av sten inlagd i trägolvet. Läktaren i nordväst, över ingången till kyrkorummet, bärs upp av två kvadratiske pelare. Läktarbarriär med ramverk och fyllningar har färgsättning lika **altarring** och predikstol. På den minimala läktaren finns en orgel, ett harmonium tillverkat av Skandinaviska Orgelfabriken Stockholm. Träväggar under läktaren är klädda med plywood och målade i grå kulör.

I träbjälkarna finns uttag för stearinljus och från takvalvet hänger över mittgången en elektrifierad ljuskrona av mässing med dubbla rader av ljusarmar för stearinljus. Utmed långsidorna sitter fyra ljusplåtar av mässing.

Oljemålning på södra långväggen föreställer ”Bröllopet i Kanaan”. Målningen är en osignerad och odaterad gåva till församlingen av en man vid namn Hägert, en av få som blivit jordfästa i kapellet.

Övriga inventarier

Över altaret hänger ett krucifix av trä med skulpterad och målad Kristusfigur med gloria.

Antependiet i linne är broderat med guldtråd och silke i flera kulörer med texten IHS, Anno 1929, och i nedre vänstra resp högra hörnet broderade vapen och initialerna A.L (August Löwen) och M.L (M. Löwen).

En nummertavla i rokoko från 1700-talet är upphängd på en konsol av järnsmide.

Interiör mot koret.

En kollektihåv i polykromt mönstrad sammet kommer troligen från Västerhaninge kyrka.

Votivskeppet i korets norra del från Västerhaninge kyrka har ersatt ett äldre **votivskepp** som tillhört Muskö kyrka.

KULTURHISTORISK KARAKTERISTIK

Häringe kapell har kommit till 1929 genom en donation från August Trolle Löwen och hans hustru, ägare till Häringe gård. För omgestaltningen av en äldre byggnad till kapell och för nybyggnad av klockstapel svarade arkitekt Ove Leijonhufvud. Kapellet består av ett rektangulärt putsat, stenhus med hög takresning och ett

enkelt **sadel**tak samt tillbyggt **vapen**hus och är beläget på en närmast trädgårdsliknande kyrkotomt. Området användes under 1600-talet som begravningsplats för flottan och har i folkmun benämnts Kyrkogårdsbacken.

Kyrkorummet präglas av enkelhet från 1920-talets gestaltning med tunnvalvt tak, synliga takbjälkar, två bänkkvarter med mittgång och fasta bänkar. **Korets** inredning, tillkommen samtidigt med kapellet, består av ett enkelt altare i trä och **altarring** på en upphöjd nivå över kyrkorummet. Predikstolen har samma färgsättning som **altarringen** men med rikare profilering. I väster finns en orgelläktare med plats för ett harmonium.

Även den textila skruden hör till kapellets byggnadstid och är en gåva från samma donator.

På en höjd sydost om kapellet ligger klockstapeln uppförd 1929 som en öppen klockbock med ståndare, strävor och spånklätt tak av tjärstruket virke försedd med hög, spetsig spira klädd med koppar och krönt av en tupp.

Kyrkomiljön och kapellets exteriör såväl som interiör präglas alltså av byggnadstidens gestaltning.

Att tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- kyrkotomtens historiska användning och gestaltning med klockstapel på höjden
- murverket som ett oersättligt dokument om byggnadens historia och sin tids byggnadsskick
- traditionella material och färgsättning från byggnadstiden
- inventarier från kapellets tillkomsttid.

ORIENTERINGSPLANER

Kyrkoplan saknas

Situationsplan saknas

KRONOLOGI

År	Händelse	Källa
1928–29	Omgestaltas till Kyrkogårdsbackens kapell efter arkitekt Ove Leijonhufvuds ritning. Klockstapel byggs.	ATA
1980-tal	Namnet Häringe kapell börjar användas.	Andersson 2006

KÄLLFÖRTECKNING

ATA Antikvarisk-topografiska arkivet

Muntlig uppgift från vaktmästare Ylverton Andersson 2006

Alm, H, *Väster-Häringe kyrka*, Sörmländska kyrkor 84, Eskilstuna 1946

Andersson, A, *Häringe kapell*. En bebyggelsehistorisk undersökning. Konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 2006

Schnell, I, *Kyrkorna i Södermanland*, Nyköping 1965